

Praktične posledice verovanja u trojstvo

Naslov originala: *Practical Consequences of Believing in the Trinity*

<https://www.biblicalunitarian.com/>

Copyright 2020 © www.biblijski-monoteizam.com

Izdavač: Aleksandar Vuksanović, Bazel, Švajcarska

Prevod: Marija Ivković

SADRŽAJ

Uvod	1
1. Mi treba da znamo ko je Bog	2
2. Verovanje u trojstvo je oslanjanje na "misteriju"	3
3. Logika je izgubljena kao egzegetsko sredstvo	4
4. Mnogi postaju neaktivni u pogledu razumevanja Biblije	7
5. Pravo značenje mnogih stihova zbog trojstva.....	8
6. Mi ne možemo da razumemo Isusa	10
7. Ne možemo da razumemo stihove o svetom Duhu.....	14
8. Trojstvo stvara idola	15
9. Doktrina trojstva ometa evangelizaciji	17
Zaključak	19

Uvod

Bog želi da njegova deca spoznaju istinu (1. Timotejeva 2:4) i takođe da se bore za veru koja je prvobitno data crkvi (Juda 1:3). Stoga je važno da budemo aktivni u otkrivanju istine, i jasni u vezi onoga u šta verujemo i zašto u to verujemo.

Naša studija Biblije nas je dovela do mišljenja da trojstvo nije biblijska doktrina. Svrha ovog članka nije da iznosi argumente za biblijsku monoteističku doktrinarnu poziciju, što je urađeno u mnogim knjigama.¹ Umesto toga, ovaj članak će se ograničiti na ispitivanje nekih od praktičnih posledica verovanja u doktrinu trojstva. Isus nam je rekao da će nas istina osloboditi, a Reč Božija i iskustvo nas uče da pogrešna doktrina obično ima posledice, ponekad veoma ozbiljne posledice. Kao što ćemo videti u ovom članku, definitivno postoje posledice koje proizilaze iz verovanja u trojstvo.

Postoji mnogo dobrih i pobožnih zastupnika trojstva, pa želimo da razjasnimo nameru ovog članka koji nije napad na ljude koji veruju u trojstvo. Takođe, treba istaći da je posle Isusovog vaskrsnuća Bog njemu dao punu vlast na nebu i zemlji. To znači da u mnogim stvarima postoji funkcionalna jednakost između Boga i Isusa koja umanjuje neke od razlika između stanovišta trojstva i biblijskog unitarizma. Na primer, i zastupnici trojstva i biblijskog unitarizma veruju da je Isus "Gospod", odnosno njihov "učitelj" ili "poglavar", i obraćaju se Isusu za pomoć i savet.² Takođe, mnogi zastupnici trojstva i (poneki) biblijskog unitarizma se mole Isusu, i u potpunosti očekuju odgovor na te molitve. Štaviše, i zastupnici trojstva i biblijskog unitarizma očekuju da će im Isus suditi kada dodje sudnji dan. Uprkos sličnostima u pogledima na Boga i Hrista u nekoliko tačaka, verovanja zastupnika trojstva i biblijskog unitarizma o Bogu i Isusu se u mnogim tačkama razlikuju.

1. Mi treba da znamo ko je Bog

Svaka istina je vredna, zato što sva istina potiče od Boga. Isus je rekao da će nas istina osloboditi (Jovan 8:32). Nije ni čudo što je apostol Jovan napisao: "Nemam veće radosti od ove da čujem moja deca u istini da hode" (3. Jovanova 1:4). Takođe nije čudo što nam Biblija govori da Bog želi da svi ljudi budu spaseni i da "vide i prepoznaju i razlikuju i tačno znaju (božansku istinu)" (1. Timotejeva 2:4). Kao Božja deca, od nas se zahteva da radimo na pronalaženju istine, i da razlikujemo istinu od neistine. Ovo može biti veoma težak zadatak, i zahteva mnogo molitve, strpljenja, truda, skromnosti i timskog rada.

Mi verujemo da je spoznaja ko je Bog vredna iz mnogo razloga. Jedan od najvažnijih je da, kao naš stvoritelj, Bog zaslužuje da bude poznat i obožavan zbog toga ko je On, i kako se otkio u Bibliji. Ukoliko je Bog trojstvo, On onda ima određene karakteristike, ali ako je nebeski Otac jedini Bog, i ima začetog jedinstvenog Sina, Isusa, onda On ima drugačije karakteristike. Ukoliko je trojstvo istina, Boga čine tri jednake, večne "osobe", i Isus je i u potpunosti čovek i u potpunosti Bog. Ukoliko je naše biblijsko unitarno stanovište ispravno, onda postoji jedan Bog koji je jedini Bog, a Isus Hrist je u potpunosti ljudski Božji Sin (sinstvo je status), a "sveti Duh" je jedno od imena ili titula Boga, kao što su Elohim, Adonai i Otac imena za Boga.³

Kada o Bogu razmišljamo kao o "jednom Bogu," prirodno je da pomislimo određene stvari u vezi sa njim: na primer, da je On stvorio ljudsku rasu kako bi imao porodicu koju bi voleo. Kada razmišljamo o Bogu kao o trojstvu, onda izgrađujemo verovanja i paradigme na osnovu tog modela. Poenta je u tome da način razmišljanja o Bogu, a stoga i način na koji se odnosimo prema njemu, treba da bude zasnovan na tome ko Bog zaista jeste. Ukoliko Bog nije Trojstvo, tada zastupnici Trojstva zapravo ne znaju ko je Bog.

2. Verovanje u trojstvo je oslanjanje na "misteriju"

Bog nas je stvorio sa sposobnošću da razmišljamo i upotrebljavamo logiku, i on nas poziva da hodamo u mudrosti i upotrebljavamo našu logiku. "Tada dođite, pa ćemo se suditi", kaže Bog u Isaiji 1:18. Biblijski unitarizam stavlja veliki akcenat na logiku, i na verovanje da mi možemo da čitamo Bibliju i da je razumemo. Nasuprot tome, kada čitamo Bibliju i ne možemo da razumemo trojstvo, kažu nam "da je to misterija". Ali postoji problem kada je "misterija" temelj hrišćanske vere: "misterija" postaje standard za razumevanje i interpretaciju Biblije. Na kraju, ako je sam temelj vere misterija, onda su i mnoge druge stvari vezane za Boga takođe misteriozne. Stoga je sada slučaj da hrišćanska veroispovest obiluje "misterijama". Misteriozne moći simbola dominiraju katolicizmom, kao i nebiblijske "misterije" kao što je Papina nepogrešivost. Mnoge protestantske veroispovesti takođe priznaju misteriozne moći nekih simbola. Na primer, krštenje u vodi izvedeno na pravi način ima misterioznu moć da pruži spasenje (ili čak i da daruje "sveti Duh" osobi koja je krštena) uprkos stihovima koji nas uče da spasenje dolazi samo kroz veru. Druge "misterije" u hrišćanskoj religiji su kako Bog koji je ljubav može da zauvek muči ljude u paklu; ili kako Bog koji je ljubav može da dozvoli ili izazove toliko mučenja u svetu.⁴

Iako zaista postoje određene "misteriozne" stvari u vezi sa Bogom, većina hrišćana se oseća bespomoćnim da se suoči sa misterijama koje vređaju njihovu savest, izgledaju kontradiktorno, ili onemogućavaju njihovo razumevanje Biblije, jer ko nešto može reći o "misteriji"? Odgovor koji dobijemo kada kažemo, "Mi to ne razumemo" je "Naravno; to je misterija." Samo istraživači Biblije sa najviše samouzdanja su voljni da istupe i kažu "To nije misterija, to je pogrešna doktrina." Nažalost, oslanjanje na misteriju u crkvi je navelo mnoge ljude da prestanu da se trude da razumeju biblijske teme zato što nikada ne mogu dobiti odgovore na svoja pitanja.

3. Logika je izgubljena kao egzegetsko sredstvo

Prepleten sa oslanjanjem na "misteriju" pri objašnjavanju hrišćanskih doktrina je gubitak logike kao sredstva za "egzegezu" (teološki izraz sa značenjem "razumevanja i objašnjenja Svetog pisma"). Jedno od najvažnijih sredstava koje posedujemo za egzegezu je logika. Iako postoji veliki deo Biblije koji je jasan, većina nje mora biti "shvaćena." Na primer, kada se govori o nepotrebnosti pranja pre jela, Isus je upotrebio logičko, a ne "doktrinarno" objašnjenje: on je jednostavno istakao da zbog toga što hrana koju jedemo ide u stomak a zatim u kanalizaciju, jelo prljavim rukama ne čini osobu nečistom (Marko 7:14-23). Ista stvar se dogodila kada je Isus jeo sa grešnicima. Religiozni ljudi su mislili da je to pogrešno, ali on im je rekao, "Nego idite i naučite se šta znači: Milosti hoću, a ne priloga." (Matej 9:13). Isus je očekivao da će svako ko zna da Bog zahteva milost logično zaključiti da bi Bog odobrio osobi da jede sa grešnicima kako bi im pomogla da razumeju kako da budu pobožniji. Logika je neophodno sredstvo za razumevanje Božije reči. Međutim, trojstvo i druge "misterije" se suprotstavljaju logici, pa se u hrišćanskoj teologiji logika ne upotrebljava onoliko agresivno koliko bi trebalo, kako bi pomogla razumevanju Biblije.

Tradicionalno, budući da je trojstvo temelj hrišćanske vere, ljudi - čak i informisani hrišćanski učitelji - prihvataju misteriju pre, nego logiku kao primaran pristup Svetom pismu. Oni veruju da "Sveto Pismo ne mora da ima smisla." To je jedan od glavnih razloga za prihvatanje Trojstva iako nije u Bibliji. Ne postoji stih koji ga opisuje, ali je "složeno" iz različitih dela. Štaviše, teolozi su u nedoumici kako je rana crkva saznala za trojstvo. Ono ne postoji ni u jednom učenju Isusa i apostola. Sve to spada u kategoriju "misterije". Budući da se svaki stih može objasniti misterijom, ne postoji praktično nikakav naglasak na upotrebi logike u tumačenju Svetog pisma u teološkim školama.

Na primer, po doktrini trojstva, Otac, Sin i "sveti Duh" su ravnopravne, večne osobe i sve tri čine "Boga". A ipak, u Novom Jerusalimu se Svemoćni Bog i Jagnje nalaze u hramu (Otkr. 21:22). Zašto je izostavljen "sveti Duh"? Zapravo, postoje mnogi stihovi koji pominju Oca i Sina a isključuju sveti Duh (pozdravi na početku crkvenih poslanica su dobar primer. Poslanice su od "Boga Oca i Gospoda Isusa Hrista." Gde je sveti Duh?). Mi smatramo da je najlogičniji razlog za to, i najbolje se uklapa u koncept Svetog pisma, da ne postoji "osoba" koja se naziva sveti Duh.

Primetite takođe da u tom budućem Jerusalimu postoji presto za koji se kaže da je za "Boga" i za "Jagnje" (Otkrovenje 22:3). Za zastupnika Biblijskog Unitarizma ovo je veoma logično i lako za razumevanje. Postoji jedno mesto za "Boga" zato što je On "Jedan Bog" iz Biblije. Drugo mesto je za "Jagnje" koje je Isus Hrist, Božji Sin. Ne postoji mesto za "svetog Duha" zato što takva "osoba" ne postoji. Iz perspektive zastupnika trojstva, međutim, ovaj jednostavan opis budućnosti je nelogičan i zbunjujući. Zašto se, na primer, ako je Jagnje, Isus "Bog" kaže da postoji jedan presto za "Boga" (na nebu) a drugi za "Jagnje" (u Jerusalimu). Ukoliko je trojstvo istinito, trebalo bi ili da bude jedan presto za "Boga", koji sačinjavaju sve tri osobe, ili bi trebalo da bude mesta za sve tri "osobe" iz trojstva. Ali ne postoji logičan razlog da se kaže "Bog" i "Jagnje" ukoliko je "Sin" takođe Bog, i ne postoji logičan razlog da se izostavi "sveti Duh" ukoliko je ravnopravan i večan deo "Boga".

Zapravo, ako Isus jeste "Bog", zar ne bi mnogi stihovi koji govore o "Isusu" i "Bogu" trebali da budu o "Isusu" i "Ocu". U Marku 11:23, na primer, kada Isus kaže "Imajte veru Božju", šta to znači? Da li on govori da imaju veru u njega, ili kada kaže "Bog" misli na celo trojstvo, ili samo na Oca? Ovakva pitanja su deo zabune koju je donela doktrina trojstva, i nikada neće dobiti konačan odgovor sve dok se trojstvo prihvata kao istina. Posmatrajući Marka 11:23 na svetlu stihova kao što je Jovan 14:1 "verujte Boga i verujte u mene" čini se da kada Isus kaže "Bog", on ne misli na

sebe. Ali na koga on misli kada kaže "Bog"? Stihovi kao što je ovaj, koji su jednostavni i razumljivi sa stanovišta biblijskog unitarizma, postaju zapleteni u "misteriju" kada se čitaju iz perspektive trojstva.

Prosečan religiozni hrišćanin se skroro nikada ne upušta u egzegetske debate, i nikada mu se ne kaže, "Mi ne koristimo logiku kao primarno sredstvo za razumevanje i objašnjavanje Svetog pisma". Međutim, teolozi su jasni kad je to u pitanju. "Martin Luter je... kada ga je Erasmus saterao uza zid u njihovoj debati o slobodnoj volji savetovao čitaocima da `se dive misterijama` i da ne pokušavaju da koriste logiku"⁵ (str. 107). Može se doći do mnogih ovakvih teoloških citata, ali je poenta jasna: mnogi teolozi veruju da logika može biti prepreka razumevanju istine.

Budući da se logika odbacuje kao egzegetsko sredstvo, u hrišćanstvo se uvodi nebiblijski i besmisleni jezik kako bi se objasnile misterije koje je stvorila crkva. Na primer, Isus je priznat kao "sin", ali svi znaju da "sin" ima početak. Postoji trenutak u kome je "sin" začet i kasnije rođen. Ali zastupnici trojstva smatraju sina večnim, što logično znači da se on ne treba nazivati "sinom". Doktrina Trojstva "rešava" ovaj problem na dva načina: prvo, tvrdi "To je misterija." Drugo, izmišlja nebiblijski rečnik za objašnjenje misterije: kaže da je Sin "začet u večnosti". To nije ništa više od besmislice. Ne postoji ništa slično "začeću u večnosti", to je logički nemoguće.

Mi hrišćani treba da budemo svesni razlike između stvarne misterije i kontradikcije. U svojoj odličnoj knjizi *Protiv kalvinizma*, Roger Olson piše: "Ovde moramo istaći razliku između misterije i kontradikcije; prvo je nešto što se ne može u potpunosti objasniti ili što je neshvatljivo ljudskom umu, dok je drugo jednostavno besmislica - dva koncepta koja se međusobno isključuju a zajedno čine apsurd."⁶ Richard Daane upotrebljava uzraz "verbalizam" koji se može primeniti na neke aspekte kalvinizma, ali mi smatramo da je odgovarajuće da se primeni na mnoga objašnjenja Trojstva: "...verbalizam, teoretska igra u kojoj reči zaista ne

nose dokučiv smisao a fraze nemaju dokučivo značenje."⁷ Mnoga od takozvanih objašnjenja trojstva su samo verbalizmi.

Posledica nedostatka akcenta na logici u teologiji je nedostatak akcenta na mudrosti u svakodnevnom hrišćanstvu. Mudrost se često otkriva logikom, a, budući da logika nije deo najvećeg dela hrišćanske egzegeze, mudrost se takođe često ignoriše. Uzmimo za primer gojaznost. Mi slušamo to "nije dobro za tebe", što je istina, ali koliko često, posebno u hrišćanskom svetu gde bi "mudrost" trebala biti glavni faktor u svim odlukama, čujemo "Biti gojazan nije pametno, a Bog nas savetuje da budemo mudri." Slično, retko čujemo za bilo kog hrišćanina da je pohvaljen, jer je "mudar." Ipak, postoji toliko mnogo stihova koji govore o tome da je mudrost nešto što treba da bude zajednička osobina hrišćana.

4. Mnogi postaju neaktivni u pogledu razumevanja Biblije

Biblija je obimna knjiga, ali je napisana jasnim i jednostavnim jezikom namenjenim masama; nije napisana naučnim jezikom koji može da razume samo obrazovana manjina. Svaki hrišćanin, sa malim poznavanjem geografije i običaja i kulture biblijskog sveta, treba da je u stanju da uzme Bibliju, pročita je i razume tok pasusa koje čita. Nažalost, to je retko slučaj.

Istraživanja među hrišćanima koje smo pitali o Bibliji pokazuju da biblijska nepismenost u Americi ima razmere epidemije. Ron Rhodes, predsednik udruženja *Reasoning from the Scriptures Ministries* ukazuje na skorašnje istraživanje koje pokazuje da 35% novorođenih hrišćana uopšte ne čita Bibliju. Štaviše, među onima koji kažu da čitaju Bibliju, kada se dublje ispita, veliku većinu čine oni koji kažu da je čitaju samo tokom jednog sata koji provedu u crkvi svake nedelje ujutru. Još jedno skorašnje istraživanje pokazuje da dve trećine hrišćana u Britaniji ne zna

da navede prvu knjigu Novog Zaveta (objavljeno u aprilskom izdanju časopisa *Christianity Today* iz 2012. godine).

Budući da Biblija predstavlja komunikaciju Boga sa ljudima, njeno čitanje bi trebalo da bude divno iskustvo, i dok je čitamo trebali bi da se osećamo moćno, srećno, smireno i da dobijemo nadu. Zašto je onda toliko hrišćana nikada ne čita? Glavni razlog za to je taj što pogrešna teologija mnoge pasuse iz Biblije čini potpuno nemogućim za razumevanje. Ljudima je rečeno da ne mogu da ih razumeju; pa to, zajedno sa prirodnom obeshabrenošću koju osećaju kada pokušaju da ih pročitaju i razumeju i u tome ne uspeju, uzrokuje da najveći deo hrišćana jednostavno odloži Bibliju i ne čita je.

Teologija biblijskog unitarizma ima veliki potencijal da eliminiše te takozvane misterije u Bibliji što je čini lakšom za razumevanje i prijatnijom za čitanje. Dakle, kada se u Bibliji kaže da je Isus čovek, ali "Bog nije čovek" (4. Mojsijeva 23:19), te izjave imaju savršenog smisla i mogu se čitati i verovati u njih na jednostavan način. Slično, kada Petar kaže da je Isus bio "čovek od Boga potvrđen među vama" (Dela 2:22), stih je lako razumeti. Iz našeg iskustva, kada ljudi razumeju Bibliju, i kao rezultat toga počnu da uživaju u njoj, oni će je čitati, razmišljati o njoj, pričati o njoj i to će promeniti njihove živote na prelep način.

5. Pravo značenje mnogih stihova zbog trojstva

Postoje stotine stihova koji se stalno pogrešno shvataju zato što se u tekst nasilno ubacuje trojstveno značenje. Isus je rekao "Ne živi čovek o samom hlebu, no o svakoj reči koja izlazi iz usta Božjih" (Matej 4:4). Ukoliko je "svaka reč" važna, onda krivljenje značenja stotina stihova mora imati ogroman negativan efekat na razumevanje Boga, Isusa i Biblije. U svojoj knjizi *Justification*, N. T. Wright o tradiciji kaže sledeće: "Ukoliko... dozvolimo našoj tradiciji da nas prisili da čitamo tekst na način

koji nema utemeljanje na činjenicama, to znači da postoji nešto što taj tekst želi da nam kaže, a što mi gušimo, poričemo i ne dozvoljavamo da dođe do izražaja".⁸ To je dobro rečeno i tačno oslikava poentu: postoje stvari o kojima nam Biblija govori, pravo značenje teksta, koje je ugušeno teologijom trojstva.

Bilo bi preobimno navoditi desetine stihova kako bi se pokazalo da tradicija Trojstva krivi pravo značenje teksta, ali dobar primer predstavlja Isaija 9:6, koji se obično prevodi na ovakav način: "Jer nam se rodi Dete, Sin nam se daje, kome je vlast na ramenu, i ime će Mu biti: Divni, Savetnik, Bog silni, Otac večni, Knez mirni." Pogrešnom prevodu "Bog silni" zastupnici trojstva daju veliku vrednost, kao i "Otac večni" (što je čudno, budući da doktrina trojstva govori da ne treba mešati Oca i Sina i da se Sin nikada ne naziva "Otac". Sve ovo postaje deo "misterije"). Prava istina kojoj nas uči Isaija 9:6 je izgubljena, a to je da je Isus "moćni heroj" i "politički otac" (Elijakim je bio "otac" za stanovnike Jerusalima i za dom Judin, vidi Isaija 22:21) dolazećeg mesijanskog doba. Semitskom idiom "otac" često označava autora nečega, ili se odnosi na vođu, a Isus je zaista "otac" mesijanskog doba.⁹

Ubacivanje teologije trojstva u Sveto pismo čini da jednostavni stihovi postaju zbunjujući. Dobar primer je Petrova izjava: "da je i Gospodom i Hristom Bog učinio ovog Isusa koga vi raspeste" (Dela 2:36). Sa aspekta biblijskog unitarizma, ovaj stih je jasan i jednostavan: Bog je stvorio svog Sina, čoveka Isusa, Gospoda. Sa stanovišta doktrine trojstva, ovaj stih je zbunjujući. Ako je Petar znao da je Isus Bog, zašto je rekao da je Bog "učinio" Isusa Gospodom? Ako je Isus Bog, onda je već bio Gospod i nije ga Bog "učinio" Gospodom.

Još veću konfuziju izaziva Petrova izjava da je "Bog" učinio Isusa Gospodom. Da li je Petar mislio da je kao Bog, Isus pomogao da se sam učini "Gospodom", ili je on upotrebio reč "Bog" na način koji isključuje Isusa zbog boljeg razumevanja od strane jevrejske publike? I ako je to

učinio, da li je sa "Bog" mislio na Oca i svetog Duha, ili kako je to zamislila njegova publika, tog jednog Boga? Ali ako je to on zaista učinio, da li je u redu isključiti deo Boga samo zato što ga publika nije svesna? Ova pitanja su zbunjujuća, i na njih se ne može sa sigurnošću odgovoriti - što je još jedna posledica uvođenja doktrine trojstva u hrišćansku veru. Dela 2:36 je samo jedan od stotina stihova kojima se, kada se tekst posmatra iz perspektive trojstva, gubi pravo značenje i stih nema smisla.

6. Mi ne možemo da razumemo Isusa

Za hrišćanski put je od vitalnog značaja da razumemo Isusa. Mi kroz Isusa vidimo Oca, a takođe i svoje sopstvene sposobnosti i potencijal. Sa gledišta biblijskog unitarizma, Isus je jednostavan i nedvosmislen, a ono što je postigao je sjajno i inspirišuće. Isus je bio u potpunosti čovek, drugi Adam, koga je stvorio Bog. On nije bio bogočovek (ta reč ne postoji u Bibliji). On je imao stvarne probleme, baš kao što ih i mi imamo. Bio mu je potreban dar svetog Duha kako bi u potpunosti sproveo svoje propovedanje, baš kao što i nama treba (Bog je na njega spustio sveti Duh na njegovom krštenju Matej 3:16). On je živio u veri, baš kao što svi treba da živimo; kontrolisao je svoje telo, um i emocije, baš kao što se to od nas traži.

Isus je napregao svoj um i telo kako bi ispunio Božju volju. Nasuprot Bogu, koji je svemoćan, Isus je bio toliko umoran posle dugog, teškog dana, da su učenici morali da ga "odvedu" u brod gde je odmah zaspao na krmu (Marko 4:38). Mi treba da taj primer primimo k srcu i kažemo sebi: "Ako se Isus izložio tolikim naporima, to treba i ja da učinim". Teoretski "Bogočovek" može da učini bilo šta, pa činjenica da je Isus činio stvari kao što je četrdesetodnevni post iako je bio gladan, ili se naprezao iako je bio umoran, ili je nastavio da čini dobra dela za druge iako je bio stalno kritikovan, napadan i neshvaćen (čak i od svoje majke), za nas gubi značaj.

Nasuprot ovoj lako razumljivoj slici Isusa koja je jasno dokumentovana u Svetom pismu, Isus iz trojstva je samo još jedna misterija. Nijedan zastupnik trojstva, čak ni učenjaci koji su posvetili svoje živote proučavanju teologije, ne razume Isusa. Za njega se kaže da je "istiniti Bog i istiniti Čovek", za šta zastupnici trojstva misle da je misterija. To je zapravo još jedan verbalizam, prava kontradikcija. Ništa ne može biti 100% jedne i 100% druge stvari. Čak ni Bog ne može nešto učiniti 100% plavim i 100% crvenim, ili 100% istinitim i 100% lažnim. Budući da "Bogu nije moguće slagati" (Jevrejima 6:18), reći moraju imati pravo značenje, a ne biti samo povezane međusobno čineći nemoguće konfiguracije.

U teologiji trojstva, Isus je živa kontradikcija. On je čovek i Bog, iako "Bog" nije čovek (4. Mojsijeva 23:19). Isus kaže da nije bio duh (Luka 24:39), ali Biblija kaže da je "Bog" duh (Jovan 4:24). Isus je bio iskušan kao i svi mi (Jevrejima 4:15), ali "Bog" ne može biti iskušan (Jakovlje 1:13). Isus ima "Boga" koji je iznad njega (Jovan 20:17), zapravo, Biblija kaže da je "Bog glava Hristu" (1. Korinćanima 11:3). Kako bilo kojoj razumnoj osobi ovo može da ima smisla? Za nas nema. Po teologiji trojstva, sve ove kontradikcije žive u Isusu, i sve je to misterija.

Zastupnici trojstva obično unose dodatnu zabunu o tome ko je Isus kada govore o njegovoj "ljudskoj prirodi" ili "Božjoj prirodi" u zavisnosti od toga šta je činio. Na primer, kada je bio gladan posle posta u pustinji, oni kažu da je to bila njegova ljudska priroda, ali kada je ustao iz mrtvih i hodao po vodi, to je bila njegova Božja priroda. Ali budući da je on u potpunosti Bog i u potpunosti čovek u isto vreme, kako da to razumemo? Na primer, kada Isus "napredovao u premudrosti" (Luka 2:52), kako se to dogodilo? Budući da je čovek Isus takođe 100% Bog, kako je on "napredovao" u bilo kom logičnom smislu? Za to se kaže da je još jedna misterija, i kao mnoge druge misterije iz Biblije, tradicionalni hrišćani je "objašnjavaju" koristeći nebiblijski jezik. U ovom slučaju se koristi latinska fraza *communicatio idiomatum* kako bi se objasnilo istovremeno

postojanje Božje i ljudske prirode u Isusu. U internet enciklopediji *Wikipedia* za "communicatio idiomatum" piše sledeće:

"U hrišćanskoj teologiji, *communicatio idiomatum* ("komunikacija osobina") predstavlja hristološki termin, kojim se teži da se objasni interakcija božanstva i ljudskosti u inkarnaciji Isusa Hrista. Hrišćanska tradicija tvrdi da su božanstvo i ljudskost potpuno sjedinjeni u Isusu Hristu (Saboru u Efesu 431. n.e.), ali da te dve prirode ostaju razdvojene (Saboru u Kalcedonu 451. n.e.). Hrišćani se slažu da su te dve prirode, različite, a opet sjedinjene, učestvuju u nekoj vrsti razmene."

Verbalizam, tu "teoretsku igru u kojoj reči zapravo ne nose nikakav značajan smisao, a fraze nemaju nikakvo značenje", je lako uočiti u pokušaju da se opišu *dve prirode* Hrista. Prvo, iako latinska fraza *communicatio idiomatum* zvuči naučno i impresivno, ona zapravo ne objašnjava ništa. Samo na latinskom kaže da dve prirode Hrista komuniciraju. Ne objašnjava kako to rade, ili kako Isus može biti Bog i čovek bez toga da je ljudski deo potpuno podređen, ali su upravo to stvari koje treba da znamo da bismo razumeli Isusa

Zatim primećujemo na Wikipediji da su se hrišćani raspravljali oko dve prirode, i o tome da li su one razdvojene ili sjedinjene. Naravno da ne postoji način da se taj spor reši pomoću Svetog pisma zato što je baziran na pogrešnoj doktrini da je Isus i Bog i čovek. Tradicionalni hrišćani su navodno rešili problem, kako prenosi *Wikipedia*, tvrdeći da su dve Isusove prirode "razdvojene, a opet sjedinjene." Ovo je još jedan verbalizam, fraza bez stvarnog značenja, i zapravo još jedna kontradikcija izazvana time što se od Isusa pravi Bog.

Neki teolozi zastupnici trojstva su prepoznali problem u tvrdnji da je Isus istovremeno 100% čovek i 100% Bog, i izložili teoriju koja se naziva *kenosis* ili *kenotska teologija* (od grčke reči za "prazno", kenoō). Kenotska teologija se zapravo iskristalisala u kasnom 19. veku, i sada u nju veruju neki zastupnici trojstva, dok je drugi odbacuju. U skladu sa kenosisom,

Isus se privremeno ispraznio mnogih božanskih atributa prilikom svoje inkarnacije, ali ih je ponovo preuzeo kad se uzdigao na nebo. Dakle, u skladu sa *kenotskom teologijom*, za vreme dok je bio čovek na zemlji, Isus se ispraznio od atributa kao što je svemoćnost, sveprisutnost, sveznanje i nepromenljivost. Naravno, ništa od ovoga se jasno ne nalazi u Bibliji. Kenotski teolozi se pozivaju na Filipljane 2:6-8, dok tradicionalni zastupnici trojstva pobijaju njihovu interpretaciju.

Kenotski teolozi smatraju da je kenosis neophodan kako bi se objasnilo Sveto pismo, kao recimo kako je Isus napredovao u mudrosti. Tradicionalni zastupnici trojstva odbijaju *kenosis* i kažu da se Bog ne može osloboditi osobina koje ga čine Bogom, pogotovo jer ne postoji jasan stih koji to govori. Tradicionalni i kenotski zastupnici trojstva se intenzivno raspravljaju oko kenosisa - ponekad nazivajući ljude iz suprotnog tabora "nespasenima", jer ne veruju u "pravo trojstvo". Sa spoljašnje tačke gledišta, zaista postoje veliki problemi u vezi Isusa koji čini stvari kao što je napredovanje u mudrosti, ili da "od onog što postrada nauči se poslušanju" (Jevrejima 5:8). Reći da Bog može odbaciti attribute, koji ga čine Bogom, je još jedan verbalizam. Nelogično je i nebiblijski reći da Bog može odbaciti stvari koje ga čine Bogom. *Kenotska teologija* je sistem verovanja koji pokušava da objasni nešto što se jednostavno i biblijski može objasniti shvatanjem da je Isus u potpunosti ljudsko biće.

Ukoliko verujemo da je Isus *Bogočovek*, mnogo gubimo. Gubimo mogućost da razumemo Isusa i da se poistovetimo sa njim kao ljudskim bićem. Gubimo mogućnost da verujemo da zaista možemo biti kao on, i da se suočimo životom kao što je to on učinio. Gubimo uverenje da možemo da uradimo dela koja je on uradio. Gubimo značenje jednostavnih reči kao što su, "jer je Otac moj veći od mene" (Jovan 14:28). Takođe se gubi značenje njegovih dela, kao zašto se molio Bogu ako je sam Bog, ili zašto mu je trebao dar svetog Duha, koji je primio krštenjem. Verovanje u Trojstvo uništava veliki ljudski primer Isusa Hrista, "moćnog heroja" iz Isaije 9:6.

7. Ne možemo da razumemo stihove o svetom Duhu

Doktrina trojstva čini nepopravljivu štetu razumevanju "svetog Duha".¹⁰ Kao prvo, baš kao i kod stihova koji imaju veze sa Bogom i Isusom, smatranje svetog Duha osobom čini da je pravo značenje stihova koji ga uključuju izgubljeno, a tekstu je dato lažno značenje. Pored toga celi scenario je izmišljen kako bi se objasnilo ono što "bi trebalo" da bude u tekstu, a nije. Na primer, teozozima zastupnicima trojstva je promaklo da bi, budući da je sveti Duh ravnopravni deo Boga, trebao da postoji tron i za njega u Novom Jerusalimu, pa su izmišljena objašnjenja zašto on ne postoji.

Gledište biblijskog unitarizma na "Sveti Duh" ili "sveti duh" je jednostavno i nedvosmisleno. "Sveti Duh" je drugo ime za Boga, dok je "sveti Duh" Božja priroda (Matej 10:20), ili Božja priroda na delu, i svaka upotreba svetog Duha se uklapa u jednu od te dve kategorije. Bog ima mnogo imena koja su bazirana na njegovoj prirodi ili karakteru, a budući da je Bog svet i Bog je duh, ima potpunog smisla da jedno od njegovih imena bude "sveti Duh". Takođe, budući da je Bog i svet i duh, kada spusti svoju prirodu na ljude (Stari zavet), ili je Njegova priroda rođena u ljudima (hrišćani), ima smisla njegovu prirodu nazvati "sveti Duh". Ne postoji stih u Svetom pismu u kome se pominje Sveti Duh koji se ne može protumačiti na ovaj način. Štaviše, ovo jednostavno objašnjenje uklanja mnoge "misterije" iz Biblije. Zašto se ne pominje tron za sveti Duh u Novom Jerusalimu? Zato što samo Bog i Isus tamo vladaju. Zašto je Marija rekla da je začela putem "svetog Duha" i u Mateji 1:18 i u Luki 1:35, a Isus nikada ne kaže da je Sin *Svetog Duha*? Zato što je "sveti Duh" ime za Oca, Boga.

Doslovno desetine stihova u kojima se pominju Otac i Sin zajedno. Nasuprot tome, postoji samo jedan stih u kome se pominje Otac, Sin i Duh (Matej 28:19), i na još nekoliko mesta su sva tri bliski. U svakom slučaju, "duh" se na tim mestima odnosi na prirodu Boga koju On daruje vernicima.

Jednom kada shvatimo da je "sveti Duh" Božja priroda (kao što je naš duh deo naše prirode, uporedi 1. Korinćanima 2:11), mnogi prethodno nejasni stihovi postaju razumljivi. Na primer, možemo videti kako Biblija može reći da u Isusovo vreme duh, koji imamo danas, nije još izliven (Jovan 7:39).¹¹ Kako može da se "izliva" (Joil 2:28; Dela 2:17; 10:45); kako može biti u ljudima (Efescima 1:13); kako se može reći da smo "kršteni" u njemu (Dela 13:9); zašto se naziva "darom" (Dela 2:38); kako vernik može biti "ispunjen" njime (Dela 13:9); kako može biti dat od "Boga" (Dela 15:8); kako mi hrišćani imamo "novinu" duha (Rim. 8:23); i zašto se ponekad naziva "Duh Božji" (Matej 3:16; 1. Korinćanima 3:16).¹²

8. Trojstvo stvara idola

Nijedan hrišćanin ne želi da obožava idole, a to sigurno uključuje i zastupnike trojstva koji iskreno vole Boga. U svakom slučaju, važno je da prepoznamo da ako trojstvo nije istina, mnogi zastupnici trojstva su *ne znajući* uključeni u obožavanje idola. Kao hrišćani mi obožavamo Boga. Mi takođe *obožavamo* Isusa (kao Mesiju), baš kao što je Bog zapovedio anđelima da čine (Jevrejima 1:6).¹³ Mi ih obožavamo različito, poznajući i poštujući njihove razlike. Bog je jedan Bog iz Biblije, dok je Isus Hrist Sin Božji, koji je vredan našeg obožavanja zbog svojih dostignuća i zbog visokog položaja na koji ga je Bog uzdigao, dajući mu čak i vlast na nebu i na zemlji.

Kada je reč o našem obožavanju Boga, moramo biti oprezni kada razlikujemo "pogrešno obožavanje" od obožavanja idola. Mi možemo pogrešno obožavati Boga a da ne budemo uključeni u obožavanje idola. Na primer, neke veroispovesti uče da je obožavanje Boga koje uključuje muzičke instrumente pogrešno. Druge uče da je obožavanje Boga na "pogrešan Šabat" pogrešno. Neki hrišćani veruju da je obožavanje

pogrešno ako žena predvodi verski skup. Ovo nije forum za diskutovanje i odlučivanje koji je "ispravan" a koji "pogrešan" način za obožavanje Boga. Ono što je za nas važno je razlikovanje obožavanja Boga na pogrešan način od idolopoklonstva, koje predstavlja obožavanje idola.

Kada tradicionalni hrišćani obožavaju "sveti Duh", to nije samo pogrešno obožavanje, to je obožavanje idola, zato što ne postoji "osoba" koja je "sveti Duh". Uprkos tome, doktrina trojstva je stvorila osobu i izgradila celu teologiju koja opisuje ko je on i šta radi.¹⁴ Za osobu *Svetog Duha* se kaže da je različita osoba od Oca i Sina. On ima svoju volju i znanje, i donosi sopstvene odluke. On takođe ima svoju sopstvenu misiju, daje poklone crkvi, vodi, ubeđuje i daje naredbe. On se takođe moli za nas. Dakle, jasno je da je u teologiji trojstva "Sveti Duh" odvojena "osoba" koju moramo razumeti i sa kojom se moramo suočiti ukoliko želimo da spoznamo "Boga". Ali u stvarnosti ovo "biće", obožavano od strane mnogih hrišćana, zapravo ne postoji, pa je stoga idol.

Iako želimo da poštujemo iskrena srca hrišćana koji vole Boga i veruju u trojstvo, mi ipak moramo izvoditi našu teologiju iz Božje Reči. "Idol" je lažni Bog kome se daje počast i/ili obožavanje (i od koga se obično očekuje neki vid duhovne pomoći). Kada se govori o obožavanju idola, moramo obratiti pažnju na Isaiju 42:8, koji kaže "Ja sam JHVH, to je ime moje, i slavu svoju *neću dati drugom* ni hvalu svoju likovima rezanim." Hrišćani treba da izbegavaju obožavanje idola.

Bog, jedan Bog iz Starog zaveta, je stvorio nebo i zemlju, a zatim ljude. Zatim, iako su ga Adam i Eva izneverili, On je i dalje ostavio mogućnost za njihovo iskupljenje i spasenje, i On se brine o čovečanstvu poslednjih 6000 godina. Pre oko 2000 godina On je stvorio sina, drugog Adama, čoveka Isusa Hrista, koji je bio Njegov poklon čovečanstvu. Isus je slušao Boga i uzdao se u Njega za podršku i savet, i na kraju je umro da bi čovečanstvo bilo spaseno. Zbog toga je Bog uzdigao Isusa do svoje desne ruke i dao mu svu vlast. I Bog i Isus žele da ih spoznamo. Štaviše, i

Bog i Isus žele ljubav, poštovanje i obožavanje koje zaslužuju. Doktrina trojstva, ne samo da iskrivljuje ko su Bog i Isus, ona stvara "osobu" koja uzima slavu i obožavanje od istinitog Boga.

Bog je uvek gledao u srce, pa mora biti da On gleda u srca onih ljudi koji čine da On deli svoju slavu sa osobom svetog Duha. Većina njih slavi Boga zato što ga zaista vole, i za njih je trojstvo samo još jedna od misterija koju su naučili od svojih vođa u koje imaju poverenja, i oni slave svog "Boga" čistog srca. Njihova zabuna je još razumljivija kada shvatimo da su u mnogim verzijama Biblije stihovi kao što su Jovan 1:1; 7:39 i Rimljanima 9:5 prevedeni na način koji podržava doktrinu trojstva iako isto tako legitimno mogu biti prevedeni na način koji podržava stanovište biblijskog unitarizma. U svakom slučaju, to ne znači da Bog ne bi voleo da ljudi znaju istinu i tome ko su On i Njegov Sin. Srećom, istina o tome ko su Bog i Isus se vraća kroz rastući broj teologa i hrišćana, i postoji sve veća količina literature i biblijskih učitelja koji propovedaju istinu da je Bog jedan i da ne postoji trojstvo.

9. Doktrina trojstva ometa evangelizaciji

Svako ko je uložio vreme pokušavajući da ubedi muslimane ili jevreje da prihvate Hrista zna da je najveća prepreka njihovom spasenju doktrina trojstva. I jevrejima i muslimanima je ideja da je Bog postao ljudsko biće apsurdna (prethodno smo videli da je tvrdnja da je Isus 100% Bog i 100% čovek logička kontradikcija i puki verbalizam). Za jevreje, najpoznatiji i najodređeniji tekst iz Starog zaveta je Šema: "Čuj, Izrailju: Gospod je Bog naš jedini Gospod" 5. Mojsijeva 6:4). Za hrišćane je pomisao da je Bog zapravo tri-u-jedan, i da "jedan" iz 5. Mojsijeve 6:4 zapravo ne znači "jedan", apsurdna i uvredljiva i za njihov jezik i za njihovu istoriju.

Takođe je za muslimane ideja da je Alah nekako sišao na zemlju i postao čovek apsurdna i uvredljiva.¹⁵ Muslimani se agresivno opiru svakom obliku učenja trojstva. Međutim, budući da je Isus sveta osoba u Kuranu (ali bez prizvuka trojstva), mnogi muslimani će otvoreno diskutovati o Isusu i čak mu se dive.

U februarском izdanju magazina *Christianity Today* iz 2011. godine, u članku pod naslovom "The Son and the Crescent," stoji da je u jednoj muslimanskoj zemlji, napisano više od 1000 naučnih radova na temu proučavanja Biblije.¹⁶ "Biblija" koji su ti muslimani studirali zamenjuje "Sina Božjeg" sa "voljenim Sinom koji dolazi od Boga" zato što na arapskom jeziku "Sin Božji" ima seksualni prizvuk (genetski sin) koji ne postoji u engleskom jeziku. Članak je preneo da su stotine muslimana prišli Hristu. Na žalost, prevod koji je pokrenuo ovo divno približavanje Bogu zastupnici trojstva odbijaju. Oni iskreno, ali pogrešno, veruju da pošto ti muslimani ne uče o trojstvu, oni neće zaista biti spaseni. Što je još gore, taj trend se nastavlja. U aprilskom izdanju magazina *Christianity Today* iz 2012. godine, piše da prevodioci *Wycliffe Biblije* povlače iz opticaja Bibliju koja se čita u muslimanskim zemljama, zato što joj se suprotstavlja 3 miliona članova zajednice *Assemblies of God*. *Christianity Today*: "Muslimani se protive hrišćanskom učenju da je Isus večni Božji Sin".

Kakav uspeh za đavola! Zastupnici trojstva koji misle da osoba mora da veruje u trojstvo, kako bi bila spasena, promovišu svoju lažnu i komplikovanu doktrinu do te mere da blokiraju moćan Božji pokret. Iz njihovih postupaka se vidi da bi radije da nevernici uopšte ne čitaju Bibliju (što se dešava kada muslimani čitaju Biblije koje sadrže trojstvo - oni ih odbijaju) nego da čitaju Bibliju u kojoj piše "voljeni Sin koji dolazi od Boga". To je slučaj iako prevod "voljeni Sin koji dolazi od Boga" navodi ljude da veruju i prihvataju Isusa kao vaskrslog Gospoda.¹⁷ Velika je odgovornost svakog hrišćanina da drugima govori o Gospodu Isusu kako bi i oni poverovali i bili spaseni. Doktrina trojstva je velika prepreka toj težnji.

Zaključak

Ono što su Isus, Pavle, Jovan i drugi rekli pre 2000 godina je i dalje istina - istina ima veliku vrednost, a greške imaju posledice. Kada Bibliju posmatramo očima pripadnika biblijskog unitarizma, mnoge lepe stvari se događaju. Biblija može govoriti veoma jednostavnim i običnim jezikom o većini tema, pa postaje knjiga koju je mnogo lakše čitati i razumeti.

Logika se ponovo uspostavlja kao moćno sredstvo egzegeze, koje pomaže da se objasne mnoge stvari koje nisu jasno napisane u samom tekstu. Za mnoge takozvane "misterije" o Bogu se može videti da to uopšte nisu, već su samo posledica pogrešnog razmišljanja. Umesto da je neshvatljivo trojstvo, na "Boga" se može gledati kao na Nebeskog Oca i Stvoritelja, koji je u svojoj ljubavi i mudrosti stvorio čovečanstvo, a zatim se pobrinuo za njegovo iskupljenje i obnavljanje kada se okrenulo protiv Njega.

Umesto da je hodajuća kontradikcija, Isus odskače na stranama Biblije kao veliki heroj koji je predskazan, stvarna inspiracija za nas. Živeti mudro postaje nešto više od pomoći u hrišćanskom životu, to je direktan produžetak Božje mudrosti koja je utkana u Sveto pismo. Poslednje na spisku, ali ne i najnevažnije, hrišćani su inspirisani da čitaju Bibliju sa novom energijom i perspektivom, sa ubeđenjem da je mogu razumeti, a zatim živeti kako ona nalaže.

Beleške:

1. Za više informacija o gledištu biblijskog unitarizma, i zašto verujemo da je istinit i biblijski, pogledati: "*One God & One Lord*: Graeser, Lynn, i Schoenheit preispituju kamen temeljac hrišćanske vere" (kao i veliki broj radova koji objašnjavaju i brane gledište Biblijskog Unitarizma u toj bibliografiji; posebno knjige kao što su Buzzard i Hunting, "*The Doctrine of the Trinity: Christianity's Self-Inflicted Wound*"; Patrick Navas, "*Divine Truth or Human Tradition*"; Richard Rubenstein, "*When Jesus Became God*", Donald Snedeker, "*Our Heavenly Father Has No Equals*"; i Kermit Zarley, "*The Restitution of Jesus Christ*"). Takođe pogledati vebsajt: BiblicalUnitarian.com .

2. Za više o značenju reči "Gospod" pogledati "*One God & One Lord*: Graeser, Lynn, i Schoenheit preispituju kamen temeljac hrišćanske vere" Prilog A, beleška o Rimljanima 10:9; ili BiblicalUnitarian.com, ili na STFonline.org/REV, commentary on Romans 10:9 (REV znači revidirana engleska verzija) .

3. Takođe postoji upotreba izraza "sveti duh" u kome reči "sveti" i "duh" ne treba pisati velikim početnim slovom. Ova upotreba se odnosi na prirodu Boga koji je i svet i duh, koji je "nad" vernicima u Starom Zavetu i "rođen u" hrišćanima. Zato postoje stihovi koji govore da se sveti duh izliva sa neba, da je zapečaćen u nama, itd. Za više informacija videti "*Graeser, Lynn, Schoenheit, The Gift of Holy Spirit*: Graeser, Lynn, Schoenheit, *The Gift of Holy Spirit*: .

4. Za bolje razumevanje uništenja nespasene osobe u *Vatrenom jezeru* pogledati onlajn REV komentar Otkrovenja 20:10 na STFonline.org, i "*The Fire that Consumes*", Ed Fudge. Za više informacija o Bogu koji je uzrok katastrofa, bolesti i smrti videti Graeser, Lynn, Schoenheit, "*Don't Blame God!*".

5. Roger Olson, "*Against Calvinism*" (Zondervan, Grand Rapids, MI, 2011), str. 107.

6. Isto. str. 105.

7. Richard Daane, "*The Freedom of God*" (William B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, MI, 1973), str. 71 .

8. N. T. Wright, "*Justification*" (Kindle edition; Chapter 6, section III), 2009. Wright ne govori o tradiciji trojstva, već uopšte o tradiciji, za koju smatramo da uključuje tradiciju trojstva .

9. Za kompletniji pregled Isaije 9:6 videti Op. cit., One God & One Lord: Reconsidering the Cornerstone of the Christian Faith Appendix A, note on Isaiah 9:6, ili videti tu referencu na BiblicalUnitarian.com .

10. Postoji mnogo toga o svetom duhu što nije pokriveno ovim kratkim radom. Zbog pristrasnosti zastupnika trojstva, većina stihova koji se bave svetim duhom su pogrešno prevedeni. Za mnogo više informacija videti knjigu "*The Gift of Holy Spirit: The Power to be Like Christ*", Graeser, Lynn, i Schoenheit, ili videti pojedinačne komentare stihova na STFonline.org/REV.

11. NRSV dobro prevodi grčki jezik u Jovanu 7:39. "Sada reče ovo o Duhu, koji će primiti oni koji veruju u njega; zato što još ne beše Duha, jer se Isus još nije proslavio." Više informacija o ovome se može naći u knjizi "*The Gift of Holy Spirit: The Power to be Like Christ*", Graeser, Lynn, i Schoenheit, i na onlajn REV komentarima koji se mogu pronaći na STFonline.org.

12. Za zastupnika biblijskog unitarizma "Duh Božji" je genitiv porekla: duh koji dolazi od Boga .

13. Za više informacija o obožavanju, videti "One God & One Lord", Graeser, Lynn, i Schoenheit, Prilog A, beleška o Mateji 4:10; ili na BiblicalUnitarian.com, videti Mateja 4:10 pod stihovima teškim za tumačenje .

14. Za sveti Duh se u ortodoksnoj teologiji trojstva koristi zamenica "on". Za njega se ne smatra da je žensko, iako ponekad postoje rasprave oko njegovog pola zbog određenih ženskih karakteristika, obično zbog toga što je u hebrejskom jeziku, "duh" imenica ženskog roda, a u grčkom jeziku je srednjeg roda, dok ni u jednom nije muškog roda .

15. Alah je arapska reč za "Boga". Hebrejska je Elohim, a na aramejskom je Alaha.

16. Tačno ime države je izostavljeno iz članka iz bezbednosnih razloga .

17. Čak i da je Trojstvo istina, osoba ne mora da veruje u njega da bi bila spasena. Videti "*Do You Have to Believe in the Trinity to Be Saved*", veliki rad na tu temu koji je dostupan sa *Spirit & Truth Fellowship International* na našem sajtu: TruthOrTradition.com